

IGOR BOŠNJAK

Accumulated History

Text: Cristina Munteanu

Ruine ale fostelor fabrici asociate ritmurilor și sunetelor disonante, ecoul distorsionat al muncilor de odinioară; galerii subterane cu ziduri groase, săpate sub munte la ordinul unui președinte îngrijorat de posibilitatea unui atac nuclear; lampioane chinezești înălțate în memoria unui Yugoslavian Space Program care nu a existat vreodată; cimitire cu ecrane futuriste încorporate, încercând să capteze transmisiuni incerte dintr-o dimensiune la fel de incertă - acestea sunt doar unele dintre reperele vizuale și conceptuale ale lucrărilor ce compun Accumulated History, prima expoziție personală a artistului Igor Bosnjak în România.

Lucrările, în mare parte instalații video, fac trimitere către fragmente din istoria fostei Iugoslavii, sau, mai bine spus, reflectă imagini fragmentare ale istoriei acesteia. Este vorba despre o istorie acumulată, recompusă spre interogare atât în dimensiunea ei dramatică sau traumatică, dar și dintr-o perspectivă ironic-reflexivă, într-o încercare personală de încheiere a contururilor cu un trecut arhi-abordat și disputat.

Expunând în premieră trilogia *It is not the literal past that rules us, it is image of the past...*, titlu ce preia literal cuvintele filosofului George Steiner, artistul revizitează locurile comune ale istoriei fostului stat iugoslav, de la versiunea socialismului denumită self-management până la transformările, confuziile și ramificările ideologice successive ce au marcat spațiul respectiv.

Istoria este continuitate și discontinuitate, conform teoriilor lui Walter Benjamin. În accepția tradițională, istoria ca mecanism servește tocmai scopului de a crea continuitate, construind un narativ care, în linearitatea sa neabătută, ar trebui să creeze norma. Totuși, susține Benjamin, ceea ce este îndeobște perceput ca stare de excepție în linearul istoric, reprezintă norma autentică, esența care generează acea constelație disruptivă a trecutului și a prezentului. Stările de excepție sunt tocmai traumele sociale, evenimentele și condițiile responsabile de oprimare, incluzând aici regimurile totalitare.¹

În cazul socialismului din fosta Iugoslavie, s-a încercat înglobarea unei dimensiuni umaniste, formulată de teoreticianul Edvard Kardelj, o versiune a doctrinei care să identifice în ea însăși- fie și la nivel teoretic- adevărul că niciun stat sau regim politic nu ar putea să asigure fericirea omului, și că doar omul, prin el însuși, ar avea capacitatea să își croiască propria fericire. Această perspectivă părea a ține totuși cont de libertatea personală- astfel se explică închegarea, în fostul stat iugoslav, a unor grupări artistice de orientări diferite din cadrul fenomenului Neue Slowenische Kunst sau nerestrângerea modalităților de expresie artistică la realismul socialist, contactul viu cu Occidentul și alte asemenea caracteristici ale socialismului de tip self-management, percepute ca pozitive.² Instalația Selfmanagement, parte a expoziției, constând din volane și cărți ca elemente care răspund literal termenului bosniac de samoupravljanje (self-steering) abordează conceptul

politic dintr-o perspectivă ironică, făcând aluzie la hibebe evidente ale regimului care au dus la colapsul acestuia și la ulterioara divizare.

Imaginile, retrospective sau contemporane, reprezintă constructe istorice, mituri ale unei geografii sociale cartografiate în perioade distincte de către categorii și clase cu interese distincte- ele configurează un fond amalgamat de idei despre identitatea națională, despre stat ca întreg, incluzând desigur conflictul, disputele retorice, dar mai ales invenția. Ca dimensiune ineludabilă a reamintirii, invenția este iminentă atunci când se operează cu ceva esențialmente intangibil, precum rememorarea. Acolo unde nu se poate lua contact direct, concret cu informația, mintea umană își creează propria versiune pentru a umple golurile.³

Gravitând manifest în jurul acestei culturi a reamintirii, artistul umple golurile. Imaginile sale pot fi variante perceptuale de rememorare și invenție. Acest proces de umplere a golurilor constă, în cadrul expoziției discutate, în contrageri vizual-metaforice ale diverselor perioade marcate de transformări ideologico-politice, completate de o coloană sonoră a (imaginii) trecutului.

Perspectiva reamintirii, a rememorării este legată de problema identitară, dar și de crearea unui metanarativ ca premisă a nevoii de afirmare a unei autorități și de strângere a maselor în jurul unui fond comun de experiențe, momente, idei, ș.a.m.d. Perspectiva oferită prin lucrările expuse nu izolează trecutul în reamintire, ci îl reintegrează unui tot spațio-temporal, în care imaginea trecutului se poate suprapune cu variantele calculate ale unui potențial viitor. Este cazul primei lucrări a trilogiei, Hotel Balkan, în care aura ambiental-futuristă a spațiului suscită confuzie: buncărul care traduce teama de un atac nuclear a fostului președinte Tito corespunde unui viitor imaginar care nu s-a materializat vreodată.

Everything You Thought Was Wrong și Future Cavern, celelalte două filme ale trilogiei, expun elemente în plină degradare, ruine de fabrici. Explorarea acestor locuri abandonate se produce atent și selectiv, cu defocusări și refocusări succesive, înaintări și retrageri interrogative în și din spațiile metaforic asociate de artist unui desis al degradării.

De la fascinația romantică ruinenlust -unde ruina devine punctul de reglare între aspirațiile omului către înalt și etern și lucrarea inconturnabilă a timpului - până la teoretizările lui Jacques Derrida cu privire la germeul descompunerii existent a priori în orice element, organic sau inorganic- ruina este un motiv vizual puternic, recurent în lucrările artiștilor contemporani abordând tema identității spațiilor în raport cu istoricul și utopia. În cazul filmelor prezentate în expoziție, ruinele poartă în ele concomitent amprenta trecutului istoric și viziunea unui potențial viitor. Lucrările sunt integrate unei dimensiuni spațio-temporale complete, nelimitându-se la o colectare a bucăților de trecut stricto sensu- conceptul expunerii se concentrează în jurul imaginii ca forță generatoare, proiectantă de trecut și viitor.

¹ Benjamin, Walter, On The Concept of History, CreateSpace Independent Publishing Platform, New York, 2009

² Postmodernism and the Postsocialist Condition: Politicized Art Under Late Socialism, edited by Ales Erjavec, University of California Press, California, 2003

³ Said, Edward W., Invention, Memory and Place in Critical Inquiry, vol. 26, no. 2, 2000, pp. 175-192